

ס'האָט, מלכהלע, דער קאַרשנבוים

הן, מלכהלה, הדובדבן

איציק מאַנגער

תרגום: יניב גולדברג

הקדמה

יעדער בעל דרשן דרשנט פֿאַר זיך, כל דרשן דורש לעצמו, גם סופר ומשורר יודעים לכתוב אך את עצמם, ואם זוכים הם - נוגעים הם בליבותיהם של הקוראים. ומה רוצה האמן אם לא להישאר, לזכות בחיי נצח ולהפוך לשייר. איציק מאנגער כותב מחזור של שנים עשר שירים בהם וולוול'ה ז'ברזר כותב מכתבים לאהובתו היפה מלכל'ה שנחטפה להרמון השולטן בקושטא. וולוול'ה ז'ברזר משורר וטרובדור עממי, שהפיץ את בשורת השירים העממיים והבדחנות והפך להיות הבסיס ממנו ייבנה בעתיד התיאטרון היידי. מאנגער, שראה בעצמו טרובדור עממי המנסח את מהותו של העם, המשורר שאומר

משהו חדש על הישן והמוכר, המשורר המודרניסט שהופך את המוטיבים המסורתיים הידועים בשירה למשהו חדש וקוסמופוליטי, משתמש בטרובדור שקדם לו כדי לכתוב כמה משירי האהבה היפים שנכתבו ביידיש. מאנגער כדרכו מצליח להפוך את השירים לתפילה אישית. הנה מלכהל'ה, הפכת לשיר, זכית בחיי נצח. ואולי זה מה שמאנגער קיווה גם לעצמו, לזכות באותה סגולה של אמנות המרימה אותנו מעל הקרקע והופכת אותנו לנצחיים, לשיר. מאנגער כתב ביידיש כי זו היתה לשון העם ובאמצעותה יכול היה שירו לעבור מפה לאוזן ולהתפרסם. נתן יונתן, יעקב שבתאי ובני מר כבר תרגמו את השיר הזה לעברית, ואני באתי להוסיף את הגרסה שלי, בה ניסיתי לשמור על המשלב העממי של מאנגער בשיר, ולשמור על האהבה הטהורה והרומנטית מצד הכותב למלכהל'ה, ותוך ניסיון לגרום לקורא להזדהות עם הדמויות שרוצות כל כך להפוך לשיר, והן מייחלות ומתפללות לכך. גם הלחן המתוק של חווה אלברשטיין תורם לתחושה הרומנטית ולכמיהה להפוך לשיר, ועל כן בתרגומי הקפדתי לשמור על המצלול בהתאם ללחנה של אלברשטיין. כולם רוצים להפוך לשיר ולזכות בחיי נצח, אך בינתיים רק מלכהל'ה של מאנגער, רק היא הפכה לשיר...

Sombras Brancas I, Lourdes Castro

ס'האָט, מלכהלע, דער קארשנבוים
אין גארטן זיך צעבליט -
איך ווייס, דער אַלטער קארשנבוים
וויל ווערן היינט אַ ליד.

איך עפֿן אויף דאָס פֿענצטער שטיל
און זע - אַ פּויגל פֿליט -
איך ווייס, דער פּויגל צו דער זון
וויל ווערן היינט אַ ליד.

איך הויב די אויגן אויף און זע -
אַ זילבער-וואַלקן ציט -
איך ווייס, דער וואַלקן ביי דער זון
וויל ווערן היינט אַ ליד.

און אַליץ וואָס אַטעמט, לאַכט און בליט,
דער פּויגל און דער ווינט,
דער בלינדער בעטלער אויפֿן ראָג,
די מאַמע און דאָס קינד,

דער קוימען-קערער אויפֿן דאָך,
דער אַלטער מילעכייד,
דאָס בלומען-מיידל אויפֿן מאַרק
- זיי ווילן ווערן ליד.

די פען אין טינטער פֿיבערט, וואַרט
און ציט זיך צו מיין האַנט -
און איך - איך טראַכט איצט וועגן דיר
דאָרט אין דעם ווייטן לאַנד.

איך זע דיר ביי דער ניימאַשין,
אַ חלום אויף דער וואַך,
און ס'בליצט אַ גאַלדענע פּאַסמע זון
אין דייןע שוואַרצע האַר.

אין פֿענצטער שטייט דער בלומענטאַפּ,
צוויי נעלקן און אַ רויז -
און מיין בענקשאַפֿט ביי דיין שוועל
טוט די סאַנדאַלן אויס.

זי גייט צו דיר אַריין אין שטוב
מיט שטילע, פֿרומע טריט.
און, מלכהלע די שיינע, זע -
דו ביסט געוואָרן ליד.

מלכהלע, הדבדבן
פורח לא מנשיר
גם הוא רוצה, הדבדבן
כבר להפוך לשיר

אפתח את החלון בלאט
צפור מבט תישיר
היא עפה הצפור, גם היא
רוצה להיות כבר שיר

אשא עיני ואז אראה
ענן כסוף עשיר
גם הענן מאד רוצה
הוא להפוך לשיר

גם כל מה שנושם וחי
גם רוח גם יונה
קבצן עור שבפנה
וגם האם ובנה

גם החלבו והמנקה
בצעד חרישי
וגם מוכרת הפרחים
רוצים להיות הם שיר

העט וגם הדיו רוצים, כבר
שאכתוב מיד
אבל אני חושב עליך
רחוקה ביד

תופרת במקונה אראה
זה כל כה מוחשי
ובשחור שקרה בזהק
פס זהב שמשי

את העציץ שבחלון
הגיד כבר חונה
חולץ סנדל הגעגוע

על סף מפתח:

אַלִּיךְ הוּא צוֹעֵד בְּלֵאט
סִימָן הוּא לֹא מְשָׁאִיר
וּמְלֻכָּה לְהַיְפֵה שְׁלִי
הִנֵּה הַפְּכָתָה לְשִׁיר

ד"ר יניב גולדברג הנו רב, עו"ד, מגשר מוסמך, חוקר משפט ספרות ותיאטרון ומתרגם מידיש וליידיש. ספרו *אני בדרכי אלך* עוסק בניתוח סוגיות משפטיות שונות העולות משישה מחזות תיאטרון שלהן רלבנטיות לימינו. ספרו *בימת חייה* – שיחות עם השחקנית ליא קניג על תיאטרון וביוגרפיה יצא בהוצאת אוניברסיטת בר אילן. פרסם מאמרים בתחום משפט ותיאטרון יידיש ועברי, תרגומו ליידיש לשירה של נטע ברזילי Toy ולשירו של יואב גינאי אני הז'יד זכו להד ולתפוצה רבה ברחבי העולם. בנוסף, הוא חבר ועדת פרסי התיאטרון הלאומי הבימה, חבר האגודה הישראלית לחקר ההומור, במאי, מרצה, מנחה ומלווה אקדמי של אירועי תרבות בארץ ובחו"ל.